

Regeringen
Utbildningsdepartementet
Att: Peter Honeth
103 33 Stockholm

Önskemål om möte för att påtala behovet av avgiftsfri tillgång till geodata för forskning och utbildning

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) vill med denna skrivelse framföra önskemål om ett möte för att påtala nyttan och behovet av avgiftsfria licenser när myndigheters offentliga, geografiska information (geodata) används i högre utbildning och forskning.

Den bakgrundsbeskrivning och de önskemål som framförs i bifogade PM riktar sig till Regeringskansliet och utredaren som ser över lagen (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen (PSI-lagen). PM är författat av den arbetsgrupp inom SUHF som arbetar med frågor relaterade till geodata.

I linje med de politiska målen om ökat vidareutnyttjande av offentlig information så föreslår SUHF:s arbetsgrupp att regeringen ger universitet och högskolor tillgång till avgiftsfria geodata från och med 2014. Kostnaden om 3-4 miljoner kr/år är, sett till nyttan för samhället, liten. De myndigheter som tar ut avgifter tillhör olika departement (Social-, Närings-, Finansdepartementet) samtidigt som lärosätena lyder under Utbildnings- och Landsbyggsdepartementet (gäller SLU), så det är inte självklart att peka ut varifrån finansieringen ska komma.

SUHF önskar ett möte där företrädare för såväl Utbildningsdepartementet som Social- och Näringsdepartementet deltar. SUHF kommer att företrädas av Göran Adelsköld, SLU, ledamot av arbetsgruppen för geodata samt generalsekreterare Marianne Granfelt. Därtill önskar Gunnar Lysell från Lantmäteriet delta.

För Sveriges universitets- och högskoleförbund

Marianne Granfelt
generalsekreterare

Avgiftsfri tillgång till geodata för forskning och utbildning

Sammanfattning

För minst 22 lärosäten är enkel och avgiftsfri tillgång till myndigheters geodata en viktig del av e-infrastrukturen för utbildning och forskning. Användningen av geodata är bred både sett till andelen som använder sådan information och till vilka typer av information som används, men vissa myndigheters licensavgifter hindrar en fortsatt ökad användning.

Från och med andra halvåret 2012 till och med december 2013 finansierar Vetenskapsrådet (VR) licensavgiften för Lantmäteriets geodata och ett gemensamt system för datadistribution till forskare och studenter vid alla universitet och högskolor. En ansökan om fortsatt och utvidgat stöd från VR är inlämnad och omfattar fler myndigheters geodata. Ansökan bedöms i konkurrens med övriga ansökningar om e-infrastruktur och beviljningsgraden är ca 30 procent varför alternativa finansieringslösningar är nödvändiga.

Parterna i geodatasamverkan har hittills inte nått fram till någon gemensam avgiftsmodell för forskning och utbildning, men en lösning håller nu på att arbetas fram under ledning av Lantmäteriet i sin samordningsroll. Licens- och avtalsfrågor kan på så sätt förhoppningsvis ordnas på ett smidigt sätt, men finansieringen återstår att lösa. I linje med de politiska målen om ökat vidareutnyttjande av offentlig information så föreslår SUHF arbetsgrupp att regeringskansliet låter universitet och högskolor få tillgång till avgiftsfria geodata från och med 2014.

Bakgrund

Geodata är digital information som beskriver företeelser med ett geografiskt läge. Geodata är till exempel kartor och flygbilder men även information om naturresurser, klimat, miljötillstånd, infrastruktur och befolkning. Användningen av geodata vid landets lärosäten är bred både sett till andelen som använder sådan information och till vilka typer av information (produkter) som används. I Lantmäteriets enkätundersökning 2011 till 150 slumpvis valda institutioner vid 32 lärosäten svarade ungefär hälften av individerna (totalt 840 svar från 27 lärosäten) att de använde geodata i sin forskning och/eller undervisning (Rapport, Lantmäteriet, Dnr 109-2012/132). En tredjedel svarade att geodata är viktigt i stor eller ganska stor utsträckning. Den viktigaste källan för den information som används är statliga myndigheter. Bland de mest använda typerna av information är befolkningsdata (SCB), administrativa enheter (gränser), flyg- och satellitbilder och historiska kartor (Lantmäteriet). Fornminnen, hav, sjöar och vattendrag, skyddade områden, berg och jord, vägdata, handel, industri, översiktsplaner och miljödata är andra typer av information som ofta används.

E-delegationen rekommenderar i sin vägledning Vidareutnyttjande av offentlig information: "... att myndigheter som *huvudregel* gör informationen tillgänglig på nätet och tillåter vidareutnyttjande fritt eller enligt standardiserade och generösa villkor. Därigenom bidrar myndigheten till att förverkliga de politiska målen om ökat vidareutnyttjande av offentlig information." Digital, geografisk information har dock hos flera myndigheter ett upphovsrättsligt skydd som innebär att data varken är tillgängliga fritt eller enkelt åtkomliga för forskare och studenter.

Avtal om geodatasamverkan

Lantmäteriet ingick 2011 ett samverkansavtal med andra berörda myndigheter och ett stort antal kommuner genom vilket parterna enklare kan vidareutnyttja varandras geodata. Avtalet innehåller dels gemensamma användarvillkor, dels gemensam avgiftssättning för offentlig användning med en årlig avgift differentierad efter bl.a. omsättning och önskad geografisk täckning. Ett lärosäte kan ingå som offentlig part men får då betala en avgift från ca 0,6 till 3,7 miljoner kr/år. Avtalet medger reduktion av den årliga avgiften av "särskilda skäl",

men det har inte tillämpats. Inget lärosäte har kunnat se en tillräcklig nytta med så höga avgifter för datadelning i kategorin offentlig användning.

Forskning, utbildning och kulturverksamhet (FUK) är en egen nyttjandekategori i geodatasamverkan med liknande användarvillkor som offentliga aktörer. Parterna i samverkan har dock hittills inte nått fram till någon gemensam avgiftsmodell för FUK-kategorin, bl.a. beroende på att de flesta myndigheter inte tar betalt när deras geodata används i forskning och utbildning.

Fördelar med geodatasamverkan är enklare avtalshandlingen och att användarna kan nå vissa geodata via visningstjänster direkt från källan, dvs. myndigheten. Vid bearbetning och analys av geodata behöver användarna däremot tillgång till filbaserade data eller tjänster. Ännu finns inga sådana nedladdningstjänster för avgiftsbelagda data och därför måste varje myndighet/lärosäte ta emot och lagra kopior av data samt ordna distributionen till sina slutanvändare.

Digitala kartbiblioteket

Lantmäteriet distribuerade från 2004 till och med 2011 ett urval av sina kart- och bilddata till forskare och studenter vid högskolor och universitet via en tjänst som kallades "Digitala kartbiblioteket". Avtalet samordnades via Kungliga biblioteket. Ca 30 lärosäten betalade en licensavgift som varierade från ca 6 000 till 77 000 kr/år, differentierad efter omsättning och antal studenter. Avgiften för alla lärosäten summerade till ca 1 miljon kr/år. Datauttagens storlek var kraftigt begränsad för användarna och tjänsten användes därmed främst i undervisningen.

I och med division Metrias bolagisering och nya principer för Lantmäteriets tillhandahållande så upphörde tjänsten 2011. I början av 2012 erbjöd då i stället Lantmäteriet "datapaket" med utökat innehåll men med samma pris oberoende av lärosätenas storlek. Distributionen till användarna fick dessutom varje lärosäte lösa själv. Därför var det endast sju större universitet som tecknade fortsatt avtal.

Vetenskapsrådet tillfällig finansiär?

För att säkra tillgången till Lantmäteriets geodata för landets alla universitet och högskolor i den situation som uppstod våren 2012 beslutade Vetenskapsrådet att bidra med finansiering från och med andra halvåret 2012 till och med december 2013. I VR:s uppdrag ingår att stödja forskningsinfrastrukturer, bland annat åtkomst till stora databaser. Bidraget från VR finansierar dels Lantmäteriets licensavgift för FUK-kategorin (1,5 mnkr/år), där även museér m.fl. ingår, och dels en utvidgning av Sveriges lantbruksuniversitetets (SLU) interna system för datadistribution till användare vid alla intresserade universitet och högskolor.

Tjugotvå lärosäten är hittills anslutna till distributionstjänsten. Tjänsten nås via behörighetsfederationen SWAMID inom SUNET så att endast behöriga användare kan nyttja den. Under ett års drift av tjänsten, från starten i september 2012 till nu, har ca 3 300 användare laddat ned nästan 44 000 utsnitt av data från 16 olika geodataprodukter. Det motsvarar ca 1 000 nedladdningar per arbetsvecka. FUK-organisationer som inte är anslutna till SWAMID får beställa data hos Lantmäteriet, men slipper betala licens- och leveransavgifter. Lantmäteriet är mycket positiva till den rådande lösningen och skulle inte ha mäktat med att hantera beställningar från så många enskilda användare.

För att kunna stödja denna infrastruktur efter 2013 krävde VR en ansökan om fortsatt finansiering i årets utlysning för forskningsinfrastruktur. En sådan ansökan gjordes av SLU som huvudsökande och med stöd från övriga lärosäten. I ansökan ingår licens till geodata från alla de myndigheter som tar ut licensavgifter för sina data av universitet och högskolor (Lantmäteriet, SCB, Sjöfartsverket och Trafikverket), vilket summerar till ca tre miljoner kr, samt fortsatt drift och utveckling av en gemensam distributionstjänst om knappt en miljon kr. Ansökan bedöms i konkurrens med övriga ansökningar om e-infrastruktur och besked om utfallet lämnas i slutet av året. Beviljandegraden inom hela VR:s infrastrukturel är ca 34 procent varför alternativa finansieringslösningar är nödvändiga.

Samverkan för FUK-kategorin

En samverkanslösning för FUK-sektorn håller nu, hösten 2013, på att arbetas fram under ledning av Lantmäteriet i sin samordningsroll och i samråd med berörda myndigheter och den arbetsgrupp för geodatafrågor som etablerats inom Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF). Med en datadelningslicens för FUK får lärosätena vidareutnyttja geodata som deltagande myndigheter väljer att bidra med enligt en fastställd produktkatalog och till en fast årlig avgift. Den samordnande myndigheten kan sedan

komma överens med SUHF om fortsatt distribution via en gemensam tjänst vilket innebär att myndigheterna helt eller delvis avlastas denna uppgift. Licens- och avtalsfrågor kan på så sätt förhoppningsvis ordnas på ett smidigt sätt, men finansieringen återstår att lösa.

Önskad utveckling

Användarstatistiken för Lantmäteriets geodata visar tydligt att universitet och högskolor har ett stort utbyte av enkel åtkomst till deras produkter. En myndighet som tidigare tog betalt av användare inom forskning och utbildning, SGU, har upplevt en liknande kraftigt ökad användning sedan de slopat sina avgifter. För den enskilde forskaren eller studenten utgör licenshantering och avgifter, även rabatterade, ett stort eller ofta oöverstigligt hinder. I stället används fria data från andra källor och data med ibland okänd kvalitet. För att nå visionen i geodatastrategin ”så enkelt som möjligt för så många som möjligt att hitta, förstå och använda geodata” har universitet och högskolor en betydelsefull roll i att visa på nyttan med geodata för framtidens medarbetare inom ett stort antal yrkesområden. Med enklare tillgång till geodata ökar även lärosätenas möjligheter att bedriva framstående forskning och vara attraktiva partners i samverkan med myndigheter och näringsliv.

I linje med de politiska målen om ökat vidareutnyttjande av offentlig information så föreslår SUHF :s arbetsgrupp att regeringen låter universitet och högskolor få tillgång till avgiftsfria geodata från och med 2014. Ett finansieringsbehov på 3-4 miljoner kr/år är ingen stor kostnad sett till nyttan för denna samhällssektor. De myndigheter som tar ut avgifter tillhör olika departement (Social-, Närings-, Finansdepartementet) och lärosätena lyder under Utbildnings- respektive Landsbyggsdepartementet (gäller SLU), så det är inte självklart att peka ut var finansieringsfrågan hör hemma.